

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav bohemistiky

JAZYK A STYL PSANÉ ČESKÉ PUBLICISTIKY V ROCE 1987
Bakalářská práce

Autorka bakalářské práce: Zuzana Adámková
Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Bohumila Junková, CSc.

České Budějovice
2008

Děkuji doc. PaedDr. Bohumile Junkové, CSc., za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala.

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma *Jazyk a styl psané české publicistiky v roce 1987* vypracovala samostatně pouze s použitím literatury uvedené v Použité literatuře. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 23. dubna 2008

.....
Zuzana Adámková

ANOTACE

Jazyk a styl psané české publicistiky v roce 1987

Hlavním cílem bakalářské práce je kompletní stylistický rozbor jazykových prostředků dnešního tisku a Rudého práva z roku 1987. Na porovnání jsem použila Mladou frontu DNES z roku 2008. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické.

Praktická část je zaměřena na hlavní jazykové prostředky publicistického stylu, které jsou nejdříve popsány teoreticky a ke všem prostředkům jsou uvedeny příklady z obou deníků.

Na základě shromážděného jazykového materiálu v závěru zhodnotím shodné a odlišné způsoby užívání jazykových prostředků.

Část teoretická je zaměřena především na politické, sportovní, kulturní a společenské události otištěné v Rudém právu. Nejdůležitější události jsou uspořádány chronologicky. Závěr je věnován sledovaným událostem roku 1987. V teoretické části jsem také ve stručnosti zmínila historii Rudého práva, komunistické strany a politickou situaci v roce 1987 v Československé socialistické republice. Nejsledovanější událostí roku 1987 byla válka mezi Irákem a Íránem.

ANNOTATION

The title of my final paper is "The Language and Style of the Czech Press in the year 1987".

The main purpose of my final paper is a complete stylistic analysis of the language of today's press and the press in 1987. I have chosen the newspaper Mladá fronta DNES from 2008 and Rudé právo from 1987 for my comparison. My final paper consists of two basic parts: theoretical and practical.

The practical part examines the main language instruments of the publicist style. The instruments are theoretically presented with examples from the two chosen newspapers. To conclude this section I compare identical and different language instruments

The theoretical part of the paper is focused on the political, sport, cultural and social events printed in Rudé právo. The most important events are ordered chronologically. The conclusion is devoted to examining the news events 1987. There is also a brief history of the Rudé právo newspaper and of the Communist Party. The political situation of the Czechoslovak Socialist Republic in 1987 is also described.

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. O HISTORII RUDÉHO PRÁVA	8
1.1 První číslo Rudého práva	8
1.2 Rudé právo a Klement Gottwald	9
1.3 Redakce Rudého práva	9
1.4 Zastavení Rudého práva.....	10
1.5 Významné události Rudého práva	10
2. POLITICKÁ SITUACE V ROCE 1987	11
3. HISTORIE KOMUNISTICKÉ STRANY	11
4. RUDÉ PRÁVO V ROCE 1987	12
5. SOBOTNÍ VYDÁNÍ	14
6. CHRONOLOGIE UDÁLOSTÍ V ROCE 1987	15
7. SLEDOVANÉ UDÁLOSTI V ROCE 1987	28
8. SHRNU TÍ	30
II. PRAKTICKÁ ČÁST	31
1. NEOLOGIZMY	31
2. OBRAZNÁ VYJÁDŘENÍ	32
3. VYJÁDŘENÍ NEURČITÁ	33
4. MÓDNÍ SLOVA	33
5. NOVINÁŘSKÁ KLIŠÉ	34
6. FRAZEOLOGIZMY	34
6.1 Intenzifikační frazeologické obraty	35
6.1.1 Typy intenzifikačních frazeologizmů	35
6.2 Verbalizační frazeologické obraty	35
6.2.1 Typy verbalizačních frazeologických obratů	35
6.3 Konkretizační frazeologické obraty	36
6.3.1 Rčení	36
6.3.2 Přirovnání konkretizační	36
7. PARENTEZE SPECIFICKY PUBLICISTICKÉ	37
8. ZKRATKY	38

8.1 Zkratky grafické.....	38
8.2 Zkratky graficko-fonické	38
8.3 Iniciálové zkratky	39
8.4 Skupinové zkratky	39
8.5 Vlastní zkratky.....	39
8.6 Zkratková slova.....	39
8.7 Zkratky obecné	39
9. POJMENOVÁNÍ HODNOTÍCÍ.....	40
10. POLOÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA.....	40
10.1 Profesní mluva	40
10.2 Slang	41
10.3 Příznakové výrazové prostředky.....	41
11. PROSTŘEDKY AUTOMATIZOVANÉ A AKTUALIZOVANÉ	42
12. ZÁVĚR	44
13. POUŽITÁ LITERATURA	46
14. PŘÍLOHY	47

ÚVOD

Cílem práce je komplexní stylistický rozbor Rudého práva v období leden – prosinec 1987 a rozbor Mladé fronty DNES z roku 2008. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V části teoretické ve stručnosti zmíním historii Rudého práva a komunistické strany, politickou situaci v roce 1987 a poté se zaměřím na chronologický výběr nejdůležitějších událostí Rudého práva v roce 1987. Závěr teoretické části bude věnován sledovaným událostem roku 1987.

V části praktické se zaměřím na hlavní jazykové prostředky publicistického stylu: neologismy, obrazná vyjádření, vyjádření neurčitá, módní slova, novinářská klišé, frazeologismy, parenteze specificky publicistické, pojmenování hodnotící a polóutvary národního jazyka. Prostředky publicistického stylu nejdříve popíši teoreticky, uvedu příklady a poté na základě porovnání s příslušnými slovníky v závěru zhodnotím prostředky nejčastěji užívané a typické pro danou dobu. Dále zhodnotím odlišné i shodné způsoby užívání jazykových prostředků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. O HISTORII RUDÉHO PRÁVA

Rudé právo byl deník vydávaný Komunistickou stranou Československa. Noviny byly založeny 21. 9. 1920 jako orgán levice sociálně demokratické strany a volně navazoval na z politických důvodů zrušený deník Právo lidu. Od 18. 5. 1921 se stává Rudé právo ústředním orgánem KSČ. Dne 20. září 1920 vychází Večerník Rudého práva a o den později již deník s názvem Rudé právo. O tom, že deník volně navazoval na Právo lidu, svědčí to, že i po sloučení sociální demokracie a KSČ v roce 1948 se v záhlaví deníku objevuje označení Právo lidu – XXIX. Samotný název deníku navrhnul Jan Skála, bývalý redaktor Práva lidu. V časopise Novinář se Skála k názvu vyjadřuje takto: „Dva dny bylo bojováno o název listu (. . .). Bylo nutno volit jiný název. Jaký ale název? O tom byli všichni na rozpacích. Rozhodl jsem já. A zdůvodnil jsem svůj návrh takto: v názvu musí být právo, protože lidé byli zvyklí nazývat Právo lidu prostě Právo (. . .). Teď jde o to, jaké „právo“. Nemůže to být jiné než „rudé“. Nám šlo o dělnické, socialistické právo, které nejlépe vyjadřovalo symbol rudé barvy.“¹

V redakci působily novinářské i umělecké osobnosti, mimo jiné Bohumír Šmeral, nejvýraznější osobnost deníku, který se stal prvním hlavním redaktorem a zároveň odpovídal za politické řízení Rudého práva, dále odpovědný redaktor B. Novotný. Mezi další významné osobnosti patřili: Ivan Skála, Josef Rybák, Bohuslav Laštovička, Jožka Jabůrková, Jan Šverma, Václav Kopecký, Bohuslav Novotný, Julius Fučík, Ladislav Štoll, Kurt Konrad, Jan Krejčí, Václav Sinkule, Eduard Urx, Ivan Olbracht, Josef Hora, Antonín Macek, Marie Majerová i Zdeněk Nejedlý.

Po sametové revoluci na podzim 1989 se redakce odpoutala od KSČ a začala vydávat deník **Právo**. Právo je považováno za noviny blízké sociální demokracii. V současné době vychází deník Haló noviny, který je považován za noviny úzce spjaté s KSČM.

1.1 První číslo Rudého práva

Rudé právo, jak již bylo zmíněno, navazovalo na Právo lidu, tudíž i proto v prvním čísle nebyly žádné významné novinky. Stále zde zůstávají rubriky jako Projevy, Různé zprávy, Zásobování a výživa lidu, Z Dělnické akademie, Literatura a umění, Sociální politika, Záležitosti strany, Národní hospodář, Listárna redakce, Soudní síň a také inzerce. Jedinou

¹ *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Rudého práva, 1980. S. 23, 25. ISBN: 59-002-80.

změnou a novinkou se stalo motto deníku: PROLETÁŘI VŠECH ZEMÍ, SPOJTE SE! „I to je převratná událost v českém dělnickém tisku. Redakce Rudého práva se touto legendární výzvou autorů Komunistického manifestu jednoznačně vyznává ze svého internacionalistického kréda a se vši rozhodností se k němu také hlásí.“²

Současně s denním vydáním Rudého práva vycházel v letech 1920 - 1934 i jeho večerník: 1920 - 1928 pod titulem **Rudé právo-Večerník**, 1928 - 1934 **Rudý večerník**.

1.2 Rudé právo a Klement Gottwald

Významnou roli v úsilí o komunistický tisk sehrál také pozdější prezident Klement Gottwald. Jeho jméno je spojováno s tiskem, do Rudého práva začal publikovat ve dvacátých letech. „Poprvé vstoupil 13. května 1926 s článkem *O pracovní povinnosti ve straně* uveřejněným v příloze Organizátor.“³ Gottwaldovy články deník otiskoval i nadále, mimo jiné články s titulkem *Boj o sociální pojištění a taktika jednotné fronty*, nebo *Horníci v čele*. Gottwald ve svých článcích kritizuje vykořisťování dělníků, bojuje za chudé, celkově působí útočně. Jeho působení v Rudém právu bylo významné, celkem napsal kolem stovky článků, ve kterých hájí zejména zájmy nemajetných. Jako autor působí v deníku také po osvobození republiky.

1.3 Redakce Rudého práva

Redakce deníku, zejména před válkou, neměla mnoho členů, jejich počet se obvykle pohyboval okolo patnácti redaktorů. „Byl to zpravidla velmi družný, soudružský kolektiv, ve kterém měl každý na starost konkrétní úkol, svůj obor, ale současně musel být připraven kdykoliv zaskočit na kterýkoli jiný úsek (. . .). Redaktoři Rudého práva byli často posíláni i na posilu jiných stranických listů či časopisů, nemluvě o tom, že je strana delegovala jako řečníky a referenty na schůze a tábory lidu.“⁴ Jak je známo, v boji s fašismem neuspěli dva národní hrdinové – Jan Šverma a Julius Fučík, boji s fašismem podlehl i dalších 8 redaktorů Rudého práva.

V redakci deníku působili nejen profesionální redaktoři, ale také obyčejní lidé, kteří měli pevné přesvědčení, byli odhodláni bojovat a ani za okupace nezdali.

Po prvním hlavním redaktorovi Rudého práva se v dalších letech vedení deníku ujal Filip Dobrovolný a ve třicátých letech se hlavním redaktorem stal Václav Kopecký.

² *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Rudého práva, 1980. S. 28. ISBN: 59-002-80.

³ *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Rudého práva, 1980. S. 57. ISBN: 59-002-80.

⁴ *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Rudého práva, 1980. S. 61. ISBN: 59-002-80.

„Nejslavnější kapitolou v historii Rudého práva v době buržoazní republiky jsou nesporně léta 1936 - 1938, kdy strana postavila do čela redakce blízkého spolupracovníka Klementa Gottwalda – Jana Švermu. Z Rudého práva se zásluhou mnoha okolností stal list vysoké ideologické, politické a novinářské úrovně, který dosáhl vlivu, jenž daleko přesahoval jeho náklad.“⁵ Náklad deníku postupem času neustále rok od roku vzrůstal, v roce 1928 jeho náklad dosahoval 5 tisíc výtisků denně, v roce 1938 to bylo již 40 tisíc a před válkou dokonce náklad dosáhl 140 tisíc výtisků za den.

Důležitou roli měli v deníku takzvaní kolportéři a děldopové. Hlavním úkolem kolportéra bylo zprostředkovat roznášku a prodej tisku. V této funkci většinou působili dobrovolníci, kteří zprostředkování odběru považovali za svůj stranický úkol. Další funkci plnili děldopové, což byla vžitá zkratka dělnického dopisovatele. Poprvé se tato funkce objevila v deníku ve dvacátých letech, jméno děldopa se však zpravidla neuvádělo. „Prostřednictvím dopisovatelů z řad dělníků, rolníků či jiných vrstev společnosti se redakce dozvíдалa taková fakta a informace, ke kterým by se redaktor z mnoha důvodů často vůbec nedostal.“⁶

1.4 Zastavení Rudého práva

Rudé právo bylo během svého vydávání několikrát úředně zastaveno, poprvé tomu bylo 28. října 1928. Byl to den, kdy uplynulo 10 let od vyhlášení republiky a pozastavení trvalo jeden měsíc. Celkem byl deník zastaven pětkrát, nejdéle na celé 3 měsíce – od 3. října do 3. ledna 1934 a následně od 14. února do 14. května 1934.

Rudé právo taktéž vycházelo několikrát ilegálně, také za vlády T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. Poprvé tomu bylo v roce 1928, a protože nemohl být tisknut ve své tiskárně, tisknul se v tiskárnách malých. Ilegální deník nevycházela pravidelně a zpravidla měl menší obsah.

1.5 Významné události Rudého práva

V dějinách deníku se odehrálo mnoho událostí, které ovlivnily celkový chod těchto novin. Jak už jsem zmínila, bylo Rudé právo několikrát úředně zastaveno, dále že vycházelo ilegálně a také, že v době mnichovského ohrožení náklad dosahuje až 140 tisíc výtisků denně. Z dalších významných událostí je třeba zmínit:

⁵ *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Rudého práva, 1980. S. 64. ISBN: 59-002-80.

⁶ *Naše Rudé právo*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Rudého práva, 1980. S. 72. ISBN: 59-002-80.

18. května 1921 Rudé právo se stalo tiskovým orgánem komunistické strany
13. května 1926 Klement Gottwald vystupuje poprvé v Rudém právu
1. srpna 1937 se koná v Krčském lese první slavnost Rudého práva s projevem Jana Švermy
8. září 1943 v Berlíně – Plotzensee popraven Julius Fučík
1. října 1946 Rudé právo vychází ve velkém formátu
3. srpna 1947 občané obce Místo na Chomutovsku odhalují pomník na počest redaktorů Rudého práva, kteří položili své životy v boji s fašismem
1. ledna 1960 Rudé právo vychází také ve slovenštině (až do poloviny roku 1969)

Rudému právu bylo rovněž uděleno několik řádů a cen. Mezi ty nejvýznamnější patří jistě vyznamenání Řádem republiky 7. května 1955 a Československá novinářská cena, předaná 21. září 1977 Gustavem Husákem.

2. POLITICKÁ SITUACE V ROCE 1987

Vláda KSČ

Vláda byla zaměřena antidemokraticky a antiliberalně, přestože sama tvrdila opak. V roce 1987 byla potlačována osobní svoboda jednotlivce, docházelo k obrovskému hospodářskému poklesu. Úpadek morálních hodnot nabýval od dob normalizace svého vrcholu.

ČSSR udržovala společensko-politické vztahy pouze se spřátelenými zeměmi, kde také vládly komunistické režimy. Byly to především evropské země zapojené v RVHP a Varšavské smlouvě a totalitní režimy např. v KLDLDR a na Kubě. V menší míře s Jugoslávskou svazovou republikou. Vztahy se západními zeměmi se omezovaly jen na obchod. Za nepřátelské jsou považovány jiné názory, než je komunistická ideologie (např. náboženství, nacionalismus) a jsou potlačovány.

3. HISTORIE KOMUNISTICKÉ STRANY

Ve dnech 14. – 16. května 1921 byla založena Komunistická strana Československa, a to z iniciativy marxistické levice sociálně demokratické strany. Strana vznikla z Československé sociální demokratické strany. Komunistická strana Československa se hlásila k marxisticko-leninské ideologii, jejím cílem byla likvidace kapitalismu a zavedení diktatury proletariátu. Zpočátku mezi výhradní stoupence strany patřili především méně

kvalifikovaní dělníci a z části také část radikálně levicové inteligence. KSČ se ve 20. letech stala jednou z nejsilnějších československých stran. „V říjnu 1938 byla její činnost úředně zastavena a 27. 12. 1938 strana úředně rozpuštěna. Většina jejích vedoucích činitelů odešla v listopadu 1938 do Moskvy, kde vytvořila zahraniční vedení KSČ (Klement Gottwald, Jan Šverma, Rudolf Slánský, Václav Kopecký, Josef Krosnář aj.)“⁷. V roce 1945 KSČ získává post vládní strany a o rok později vítězí v parlamentních volbách. KSČ se tak stává nejuvlivnější politickou stranou vůbec. „V roce 1945 – 48 ovládla většinu rozhodujících mocenských pozic ve státě (zejm. bezpečnostní složky) i nejuvýznamnější masové spolkové organizace (ROH) (. . .) a postupně se připravovala k převzetí moci.“⁸ Strana po únorovém puči v roce 1948 začala se svou diktaturou, odsoudila demokracii, kterou nahradila totalitním systémem. Na začátku její vlády zestátnila průmysl, zemědělství a obchod.

„V průběhu let 1969 – 1971 došlo v KSČ k masovým čistkám, jimiž byli z jejích řad eliminováni prakticky všichni nositelé reformního směru (. . .). Na podzim roku 1989 přestala fakticky i formálně existovat politická hegemonie KSČ (. . .)“⁹

4. RUDÉ PRÁVO V ROCE 1987

Rudé právo vycházelo denně kromě neděle. Heslem každého čísla bylo „Proletáři všech zemí, spojte se“! Cena jednoho výtisku byla 50 haléřů, v sobotu s přílohou 1Kčs.

Politika

Politika znamenala pro deník nejuvýznamnější složku, a proto také v Rudém právu převažovala. Časté byly rozhovory s politickými osobnostmi ČSSR (např. rozhovor s Milošem Jakešem, generálním tajemníkem ÚV KSČ). Rozhovory se týkaly současné politické situace.

Články především informovaly o různých zasedáních politických stran a výsledcích zasedání, o přípravách nových reforem, o návštěvách zahraničních prezidentů.

⁷ Tomeš, J., *Slovník k politickým dějinám Československa 1918 – 1992*. Vyd. 1. Praha: Budka, 1994. S. 94. ISBN: 80-901549-2-1

⁸ Tomeš, J., *Slovník k politickým dějinám Československa 1918 – 1992*. Vyd. 1. Praha: Budka, 1994. S. 94. ISBN: 80-901549-2-1

⁹ Tomeš, J., *Slovník k politickým dějinám Československa 1918 – 1992*. Vyd. 1. Praha: Budka, 1994. S. 95. ISBN: 80-901549-2-1

Podstatným tématem byla situace ve světě. Zahraniční politikou se zabývaly stručné politické zprávy ze světa, otištěné na 1. straně deníku. Dále převažovaly články o spřátelených zemích, o vzájemných dohodách mezi zeměmi (např. dohoda o životním prostředí SSSR a NDR).

Hodnotila se politická situace v Evropě – množství článků o sovětsko-čínských vztazích. Spousta článků se týkala vzájemných vztahů zemí Evropy.

Součástí těchto článků se staly dotazy čtenářů, které se vztahovaly hlavně k osobnostem politiky ČSSR.

Důležitá byla rubrika *Řekli – napsali*, která informovala o tom, co se psalo v zahraničním tisku o tamní politice.

Články byly ideologicky a tendenčně přibarvené. Zdůrazňovala se pozitivní role KSČ.

Z kapitalistických zemí se otiskovaly pouze články, které kritizují tamní politiku, celkově tamní společnost. Tyto články převažovaly. Hlavní úlohou těchto článků bylo vštípit lidem představu, že ČSSR je zemí, která má vysokou úroveň, a proto by v ní lidé měli být spokojeni. Za tuto situaci byla zodpovědná strana KSČ, tudíž by ji měli lidé podporovat.

Nejvíce prostoru dostávaly články o zemích, kde byl u moci komunistický režim. O těchto zemích byly otiskovány články, které tamní politiku vychvalovaly a vyzdvihovaly.

Hospodářství

Zprávy hospodářské se zabývaly především zemědělstvím. Časté byly články o vývozu českého zboží do zahraničí.

Tato rubrika byla také ovlivněna politickou situací – lidé se měli domnívat, že jsme bohatou zemí, máme zboží dostatek, až nadbytek, a proto ho můžeme ve velkém množství vyvážet. Opak byl ale pravdou.

Kultura

V oblasti kultury byly hlavním tématem zejména filmové premiéry v kinech, muzika, zprávy o nových knihách, články o výstavách a koncertech. Mnohdy byl v této rubrice rozhovor se známou osobností kultury ČSSR. Tato rubrika zahrnovala také literární recenze nových knih.

Součástí byly pozvánky na přednášky, hudební festivaly, divadelní a filmové představení a pozvánky na výstavy, které převažovaly.

Oblast kultury byla taktéž ovlivněna režimem. Nepochybně mohli působit pouze umělci, kteří se současným politickým režimem souhlasili a kteří byli jeho příznivci. Proto pouze někteří mohli vystavovat svá díla, vydávat knihy, pořádat koncerty.

Rozhlas, televize

Deník informoval o programech televize a rozhlasu. V každém čísle byl vždy program na jeden den. V programu televize bylo také vysílání spřátelených zemí – SSSR, NDR, PLR.

Sport

Rubrika se zabývala sportem všeobecně. Oznamovaly se výsledky jednotlivých utkání, dále převažovaly články o úspěšných sportovních událostech, především o úspěších českých sportovců.

Kromě těchto rubrik byly v deníku i další:

Společensko-právní poradna – poskytovala rady právního charakteru, řešila např. darovací smlouvy, přidělení bytu, pracovní poměry.

Černá kronika – informovala o soudně stíhaných lidech, o loupežích.

Z redakční počty – dopisy čtenářů a jejich ohlasy na články, dopisy se týkaly politiky a hospodářství.

Předpověď počasí – počasí u nás a počasí spřátelených zemí.

5. SOBOTNÍ VYDÁNÍ

Každou sobotu v deníku vycházela příloha **Haló sobota**. Příloha měla 16 stran. Byla zaměřena především na volný čas. První číslo vyšlo 5. října 1968.

V příloze bylo navíc několik oblastí, jako například články o zvířatech, umělcích, zahraničních městech, významných osobnostech kultury. Nechyběl sloupek, povídka,

rozhovory s politiky, soutěže, články o módě a o vaření. V každém vydání byl článek o rodinách s dětmi, které psali psychologové.

Samozřejmostí byla **společenská kronika** – oslavy narozenin, výročí, úmrtí.

Důležitá byla **inzerce** – seznámení, nemovitosti, různé. Inzerce byla věnována dvoustrana.

Pro volný čas zde byly hádanky, křížovky, vtipy a pro děti rubrika *Můj příběh*, kde děti kreslily své příběhy.

6. CHRONOLOGIE UDÁLOSTÍ V ROCE 1987

V Rudém právu bylo možné se dočíst o událostech různého zaměření, ať už méně či více důležitých. Nejvýznamnější místo v deníku měla politika a následně zprávy hospodářského charakteru. Často bylo možné v deníku najít články s podobnou tematikou, události se také často opakovaly, zejména návštěvy významných politiků. V této části bych chtěla stručným výběrem nejdůležitějších událostí z Rudého práva v roce 1987 ukázat, o jaké dění měli redaktoři největší zájem, co předkládali svým čtenářům, zda bylo důležitější dění ve světě či na domácí scéně.

LEDEN

Politika

1. ledna 1987 Rudé právo informuje o novoročním projevu Gustava Husáka. Lze říci, že informovat o novoročním projevu bylo povinností deníku. Značnou část v lednových vydáních deníku tvořily návštěvy významných světových politiků. Rudé právo píše o návštěvě představitelů Italské socialistické strany. S vedoucími KSČ si vyměnili názory na aktuální vnitropolitické události. Významná byla také návštěva představitelů Belgického království a následně návštěva delegace Komunistické strany Řecka. Deník informoval také o návštěvách našich politiků, zejména o návštěvách tajemníka ÚV KSČ J. Hamana, který několikrát v lednu zavítal na Československý plynárenský dispečink a poté na lom Vršany a elektrárnu Počerady.

Z vnitropolitických událostí lze dále zmínit jmenování A. Řezníka novým velvyslancem ČSSR v Syrské arabské republice.

Místo v deníku také měla informace o zasedání vlády ČSSR, která spolu s ÚV NF ČSSR přijala výzvu k realizaci Programu péče o životní prostředí v ČSSR na léta 1987 – 1990.

Kultura

Z nejzajímavějších zpráv z kultury lze vybrat Bratislavskou výstavu Tvorba knihy, představující dílo předního českého grafika M. Hegara.

V lednu převažovaly zprávy o filmu, mimo jiné o Dnech československého filmu, probíhajícího ve Vídni. 15. ledna v pražském kině Světozor byla zahájena zimní část Filmového festivalu pracujících.

Ze světa

Na frankfurtském letišti byl zatčen Libanonec Ali Hamedei, který byl podezřelý, že se podílel na únosu amerického letadla do Bejrútu v červnu 1985.

Z domova

V budově státní plánovací komise v Praze došlo k výbuchu plynu, v jehož důsledku zahynulo několik osob.

Sport

Pozitivní je sportovní zpráva ze dne 5. ledna, kdy hokejisté ČSSR vyhráli v Calgary Kanadský pohár.

ÚNOR

Politika

V únoru opět zprávy z oblasti politiky převládaly. Dominovaly informace ze zasedání vlády ČSSR, dále návštěvy významných politiků. Prahu navštívil ministr zahraničních věcí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. 23. února byl v Praze na pozvání redakce Rudého práva ředitel týdeníku Komunist, orgánu Svazu komunistů Jugoslávie.

Rudé právo rovněž otisklo projev generálního tajemníka ÚV KSS M. Gorbačova na setkání se stranickým, státním a hospodářským aktivem Lotyšské SSR.

Z domova

Rudé právo informuje o novém objevu, 2. února byl jako první svého druhu uveden do zkušebního provozu nový počítač sovětské výroby. Významná byla rovněž zpráva z 25. února – ve výzkumné základně robotů ve Strakoncích dokončili vývoj průmyslového robotu. Jedná se o univerzální prostředek pro jednotlivá technologická pracoviště. Ze zpráv z domova

je třeba jistě zmínit informaci z 18. února, kdy byl v Českých Budějovicích otevřen nový samostatný pavilon odboru hygieny záření Krajské hygienické stanice.

Ze světa

O neklidné situaci v Bejrútu Rudé právo informuje začátkem února. Organizace islámské svaté války v pondělí varovala, že v případě ozbrojeného útoku USA na Libanon usmrtí dva Američany a tři Francouze, které drží už dva roky jako rukojmí.

Kolem 60 lidí přišlo o život v důsledku ničivé záplavy, která postihla peruánské město Villarica.

Kultura

Deník informuje o semináři autorů literatury pro děti a mládež, který se konal v Dobříši a byl pořádaný Svazem českých spisovatelů. Ve dnech 10. – 14. února v Šale proběhl první festival vědy a techniky mládeže. Zprávou z oblasti umění byla informace o úmrtí malířky M. Marešové.

Sport

Jiří Parma se stal mistrem světa ve skoku na lyžích v Oberstdorfu.

BŘEZEN

Politika

Zakládající člen KSČ a bývalý šéfredaktor Rudého práva, V. Nový, zemřel ve věku 83 let. Toto byla první zpráva v měsíci březnu. Deník mimo jiné informuje o zasedáních vlády ČSSR, o aktivech funkcionářů KSČ a z politických zpráv převládají i informace o různých zasedáních politiků a politických návštěvách.

Dne 5. března Gustav Husák přijal na Pražském hradě delegaci 250 žen z celé republiky. Stalo se tak při příležitosti MDŽ.

Podstatné bylo zajisté sdělení o jmenování nového velvyslance v Kolumbijské republice. Stal se jím R. Hanousek.

20. března Gustav Husák odvolal z funkce místopředsedy vlády Josefa Korčáka a na jeho místo jmenoval Ladislava Adamce.

Kultura

Rudé právo otisklo zprávu o sjezdu Svazu československých spisovatelů, který se konal 3. března v Bratislavě.

Z domova

Deník sděluje informaci o cestě kolem světa. Cesty se účastnila pětičlenná posádka, která navštívila více než 70 zemí ve speciálně upraveném vozidle Tatra a její start byl na Staroměstském náměstí v Praze.

Ze světa

Rudé právo píše o zemětřesení v Guatemale, při kterém přišly o život stovky lidí.

Sport

Na mezinárodním tenisovém turnaji na Floridě dosáhl československý reprezentant Mečřík vynikajícího úspěchu, když ve finále zdolal světového hráče číslo jedna Ivana Lendl. Naši tenisté triumfovali i ve finále smíšené čtyřhry, ve kterém Mečřík s Novotnou zvítězili nad dvojicí Rensburg, Reinachová.

DUBEN

Politika

Dne 3. dubna se deník zmiňuje o podepsané dohodě mezi KSČ a Revoluční stranou Tanzanie. Na krátké návštěvě Prahy byl ministr zahraničních věcí Kubánské republiky, který s předsedou vlády ČSSR posoudil dosavadní vztahy a spolupráce mezi oběma zeměmi. Následující návštěva byla z Lucemburska, Gustav Husák přijal jejího předsedu komunistické strany. O několik dní později Gustav Husák pozval do ČSSR prezidenta Finské republiky. Několik setkání zorganizovala také v dubnu Rada vzájemné hospodářské pomoci, první proběhlo v Budapešti a druhé v Sofii. Ministři vnitřního obchodu projednávali především rozvoj vnitřního obchodu. Na oficiální návštěvu ČSSR zavítal také Michail Gorbačov. Během svého pobytu přednesl nové odzbrojovací návrhy.

Z domova

O nové letecké lince z Prahy do Taškentu informuje deník 1. dubna. O několik dní později se

lze v Rudém právu dočíst o předávání medailí Za záchranu života. Medaile byly uděleny 45 mladým i dospělým zachráncům.

Kultura

Zároveň dva jazzové festivaly byly zahájeny 2. dubna v Kroměříži a v Žilině. Následující zpráva zve na výstavu nazvanou Městská památková rezervace Bratislava v minulosti a dnes. Výstava se konala v Rytířské síni Bratislavského hradu. Dne 6. dubna byl v Bratislavě zahájen 25. festival českých a slovenských filmů. Z hudebních událostí lze zmínit Dny současné české a slovenské hudby, které probíhaly v Kyjevě.

Ze světa

V Západním Berlíně byly 30. dubna zahájeny oslavy 750. výročí existence Berlína.

Afghánští bandité podnikli 8. dubna raketový útok proti tádžickému okresnímu městu Pjandž. Při útoku byla jedna osoba usmrcena, další dvě byly zraněny.

K neštěstí v měděném dole v Kanadě došlo na začátku dubna. Při neštěstí jeden horník zahynul a dalších 44 jich zůstalo v kilometrové hloubce v kanadské provincii Quebec.

Sport

V odvetném utkání mistrovství světa v ragby porazili naši ragbisté Nizozemí.

Změna hokejových trenérů proběhla v hokejovém mužstvu CHZ Litvínov. František Dům po vypršení dvouleté smlouvy odchází do Škody Plzeň. Josef Beránek se vrací opět ke staršímu dorostu a novým hlavním trenérem mužstva se stal Ivan Hlinka. Jeho asistentem bude další bývalý litvínovský hráč Josef Ulrych.

KVĚTEN

Politika

O odvrácení válečného konfliktu jednali ve Vídni bývalí generálové ze zemí NATO a Varšavské smlouvy.

5. května v Bratislavě vrcholily oslavy 42. výročí Květnového povstání českého lidu a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou.

Dny přátelských socialistických zemí se konaly v Plzni ve dnech 11. – 16. května. Dnů se zúčastnili ředitelé kulturních a informačních středisek mnoha zemí, včetně ČSSR.

Z domova

Oslavy 1. máje byly pořádány ve všech krajích republiky.

Kultura

Z kulturní oblasti Rudé právo upozorňuje na předávání cen Československého rozhlasu za nejlepší zpravodajské a publicistické pořady, které byly vysílány v roce 1986.

Již 42. ročník Pražského jara se konal od 12. května v Praze.

Sport

Ve dnech 8. – 23. května se konal 40. ročník Závodu míru – mezinárodního cyklistického závodu.

Ze světa

V Kanadě byl zrušen trest smrti. K tomuto rozhodnutí přispěla i skutečnost, že v zemi byl v roce 1986 spáchán nejnižší počet vražd za posledních 15 let.

V mnoha zemích probíhaly bujaré oslavy svátku práce. Celým světem znělo mír, práce, pokrok.

ČERVEN

Politika

Jako první Rudé právo přináší zprávu o smrti předsedy vlády Libanonu, Rašída Karámího, který přišel o život při atentátu.

V polovině června deník informuje o parlamentních volbách v Itálii, ve kterých nejvíce hlasů získali křesťanští demokraté.

K podepsání Dohody o spolupráci v kultuře, školství a vědě mezi ČSSR a VSR došlo 4. června v Hanoji.

Na návštěvě v Berlíně byla dne 16. června delegace ÚV KSČ, vedená členem předsednictva Milošem Jakešem.

Ze světa

Dne 8. června papež Jan Pavel II. zahájil návštěvu Polska. Byla to již jeho druhá návštěva v Polsku.

Další zprávou ze světa je informace o výbuchu bomby v Barceloně, kde zahynulo 17 lidí.

Z domova

Chráněná krajinná oblast Pálava na Břeclavsku byla vyhlášena dne 2. června biosférickou rezervací.

Kultura

Dny nazvané Neumannovy Poděbrady se konaly od 1. do 5. června. Jednalo se o 25. ročník celostátní přehlídku poezie a prózy.

Dne 3. června byly v Praze předány ceny Svazu českých spisovatelů. Další ceny, tentokrát Československé televize za rok 1986, byly předány 9. června v Praze.

Ve věku 63 let zemřel 6. června v Mariánských Lázních spisovatel Eduard Petiška.

Sport

Již 11. ročník atletického Evropského poháru se konal v Praze. Vítězi se stali atleti SSSR. Naše družstva se umístila na šesté pozici.

ČERVENEC

Politika

Další zahraniční návštěvou se otevírá Rudé právo dne 16. července. SSSR navštívil ministr zahraničních věcí Rakouska Alois Mock.

KSČ k 1. červenci zveřejnila celkový počet svých členů a kandidátů. Toto číslo dosáhlo celkem 1 705 490 osob.

Na začátku července došlo v Praze k podepsání protokolu o přátelských vztazích a spolupráci mezi Prahou a Pekingem.

Rudé právo otisklo projev Michaila Gorbačova ze setkání se zástupci sovětských sdělovacích prostředků.

Ze světa

V Jižní Koreji byla dne 5. července vyhlášena amnestie pro politické vězně. K amnestii došlo na základě dlouhotrvajících nepokojů v Koreji.

Rudé právo předkládá zprávu o trestu smrti, k němuž byl odsouzen bývalý císař Středoafričké republiky Jean Bedel Bokassa. Bokassa byl obviněn z několika vražd, z mučení a zabití školních dětí. Zproštěn viny byl z kanibalismu, zřejmě pro nedostatek důkazů.

Dne 31. července ve městě Mekka bylo policií usmrceno přes 300 poutníků různých národností. Podle oficiálních zdrojů policisté stříleli do klidného davu bezdůvodně.

Kultura

V Luhačovicích vyvrcholil již 30. ročník Janáčkova festivalu. Také jubilejní 30. ročník mezinárodního hudebního festivalu byl zakončen v Mariánských Lázních.

Z domova

Dne 11. července byla v Praze uvedena do provozu již 33. stanice pražského metra. Jednalo se o stanici Strašnická na trase A.

Sport

Naše tenistka Martina Navrátilová vyhrála již poosmé dvouhru žen ve Wimbledonu. Navrátilová ve finále porazila Steffi Grafovou ze SRN.

SRPEN

Politika

O spolupráci jednali v Praze tajemník KSČ J. Havlín a člen politického byra Kypru D. Konstantin.

18. srpna zasedala vláda ČSSR. Projednala informaci o vývoji ekonomiky řízené vládou ČSSR za posledních 7 měsíců roku 1987.

Ze světa

Libanon se v polovině měsíce srpna ocitá na pokraji vážné hospodářské krize. Ta byla způsobena především nedostatkem pohonných hmot.

Zjevně nejvýznamnější událostí, o které deník v srpnu informoval, byla zpráva o sebevraždě bývalého nacistického vůdce Rudolfa Hesse. Sebevraždu spáchal ve svých 93 letech ve špandavské věznici v Západním Berlíně. Vůdce byl odsouzen roku 1946 k doživotnímu vězení.

Z domova

Před krajským soudem v Brně byl za několikanásobné vraždy odsouzen k trestu smrti Karel Daněk.

Ve třinácti pionýrských táborech československo-sovětského přátelství prožívá své prázdniny 750 chlapců a děvčat z Prahy a s nimi přes 120 mladých přátel z Moskvy. V jednotlivých turnusech o ně pečují 116 pionýrských vedoucích, českých a sovětských pedagogů.

Kultura

V Hronově se konala národní přehlídka amatérských divadelních souborů s pořadovým číslem 57 – Jiráskův Hronov.

Národní divadlo na začátku srpna získalo nového ředitele. Stal se jím zasloužilý umělec V. Riedeulbauch.

6. srpna ve věku 74 let zemřel v Brně Josef Hrabák, literární vědec.

Sport

3. srpna bojovaly československé tenistky ve Vancouveru o postup do finále letošního ročníku Poháru federace. Po velkém boji podlehly celku NSR 1:2 a po třech finálových startech v uplynulých letech byly tentokrát vyřazeny v semifinále.

ZÁŘÍ

Politika

Na pozvání ÚV KS Finska byla ve Finsku delegace KSČ, vedená tajemníkem ÚV KSČ J. Poledníkem. Jednalo se o otázkách další spolupráce obou stran.

Také v měsíci září se konala zasedání vlády ČSSR. Ministři projednávali především stav a vývoj bezpečnosti práce v ČSSR.

Ze světa

Rudé právo přináší zprávu z Etiopie, která byla 10. srpna prohlášena republikou.

O několik dní později se lze dočíst o zprávě z Montrealu, kde byla zahájena konference o ochraně ozonové vrstvy. Na této konferenci byla podepsána vůbec první globální smlouva o ochraně životního prostředí.

V Římě propukla na konci září vlna protičínských demonstrací, při kterých zahynulo několik osob.

Z domova

Slavnost Rudého práva se konala 19. září v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Praze.

Toho dne vyvrcholily oslavy Dne tisku, rozhlasu a televize.

Kultura

V Karlových Varech 25. 9. skončil jubilejní 20. mezinárodní festival filmů cestovního ruchu Tourfilm 87. Zúčastnili se ho filmaři z 28 zemí.

Dne 28. září byly v Praze předány výroční ceny nakladatelství Albatros.

Sport

Dne 6. září v Římě skončilo druhé mistrovství světa v lehké atletice. Úspěšní byli především sportovci ze Spojených států, NDR a Sovětského svazu.

ŘÍJEN

Politika

Další ujednání o vzájemné spolupráci bylo podepsáno v Bonnu, tentokrát šlo o dohody mezi ČSSR a NSR v oblasti ochrany životního prostředí.

Gustav Husák přijal 6. října nově jmenovaného velvyslance ČSR v Kampučské lidové republice Petra Janečka v souvislosti s jeho nástupem do diplomatické funkce.

Ze světa

Ve zprávách ze světa Rudé právo v říjnu pokračuje informací o demonstracích v Tibetu. Na počátku října tyto protesty značně zesílily, před největším chrámem tibetských buddhistů bylo zatčeno několik mnichů, kteří požadovali samostatný Tibet.

O prezidentské kandidatuře Rudé právo píše 12. října. Svou kandidaturu oznámil dosavadní viceprezident USA George Bush.

Ozbrojenci z proizraelských sil na libanonském jihu zákeřně ostřelovali sanitku Prozatímních jednotek OSN v Libanonu. Nepálský voják, kterého sanitka převážela, byl zabit.

Kultura

Dne 1. října se v Praze v Domě sovětské vlády a kultury konala výstava fotografií Kosmos a mír, věnovaná 30. výročí vypuštění prvního Sputniku do vesmíru.

Sport

Po 16 letech si opět odvázejí naše volejbalistky medaile z mistrovství Evropy. V roce 1971 to

byly stříbrné, nyní bronzové, které československé družstvo vybojovalo v Gentu ve vítězství nad Bulharskem.

Z domova

V Praze vzniká nový plavecký areál. Obyvatelé Severního Města i ostatní obyvatelé Prahy jistě uvítají stavbu plaveckého areálu Šutka v Praze 8.

LISTOPAD

Politika

Gustav Husák se setkal s Michailem Gorbačovem. Byly posouzeny otázky dalšího prohloubení spolupráce mezi Československem a Sovětským svazem.

Na pozvání generálního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR Gustava Husáka přijela na přátelskou návštěvu stranická a státní delegace Etiopské lidové demokratické republiky, vedená generálním tajemníkem Ústředního výboru Dělnické strany a prezidentem ELDR Mengistu Haile Mariamem.

V Praze zasedala komise ÚV KSČ pro zemědělství a výživu. Vyjádřila podporu návrhu zákona o zemědělském družstevnictví.

Z domova

2. října byl slavnostně v Praze otevřen další komplex počítačových učeben elektrotechnické fakulty Českého vysokého učení technického v Praze Dejvicích. Tři učebny jsou již v provozu.

Ze světa

Ve věku 98 let zemřel v Buenos Aires zakladatel Komunistické strany Argentiny Miguel Contrears.

Generální ředitel Organizace pro výživu a zemědělství E. Saouma oznámil, že Etiopii v důsledku neúrody a sucha hrozí opět hladomor.

11. listopadu na plénu moskevského výboru strany byl zbaven funkce prvního tajemníka moskevské městské organizace KSSS Boris Jelcin. Bylo to v důsledku neshod mezi vedoucími představiteli strany.

Sport

Ministr národní obrany ČSSR, armádní generál Milán Václavík, přijal v úterý v Praze

armádní sportovce, kteří v tomto roce úspěšně reprezentovali ČSSR. Vyzdvihl výtečné výkony stříbrných medailistů z mistrovství světa – pětibojaře Milana Kadlece, chodce Josefa Pribiline, bronzového oštěpaře Jana Železného a spoustu dalších.

Druhý den mezinárodního turnaje akademiků o Pohár 17. listopadu rozhodl už o prvním finalistovi. Jsou jím akademici ČSSR, kteří po vítězství nad Nizozemím vyhráli svoji tříčlennou skupinu a 13. listopadu se utkají s vítězem druhé skupiny o prvenství v turnaji.

PROSINEC

Politika

Michail Gorbačov a Ronald Reagan podepsali v rámci vrcholné schůzky ve Washingtonu smlouvu o úplné likvidaci všech jaderných prostředků středního doletu.

Z funkce generálního tajemníka KSČ odstoupil Gustav Husák. Jeho nástupcem se stal Miloš Jakeš.

V Praze byla podepsána dohoda o spolupráci mezi ministerstvem školství ČSSR, ministerstvem školství SSR, Ústředním výborem ČSTV a Ústředním výborem Svazarmu k Československé spartakiádě 1990.

Z domova

U tzv. Lennonovy zdi na pražské Kampě si opět zástupy mladých lidí připomněly památku tohoto svého idolu.

Ze světa

V NDR byla vyhlášena dosud nejrozsáhlejší amnestie. Byly z ní vyňaty osoby, které byly odsouzeny za šíření nacismu, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, špionáž a vraždy.

Při havárii převozní lodi na Filipínách zahynulo několik tisíc osob.

Kultura

Ve Valdštejnském paláci v Praze převzali přední představitelé umělecké fronty ceny ministra kultury ČSR.

V Praze byly předány ceny Svazu českých skladatelů a koncertních umělců pro rok 1986.

Sport

Šestice moderních gymnastek Vodních staveb Praha zvítězila v mistrovství ČSSR v pódiových skladbách, které se uskutečnilo v Jihlavě. Na druhém místě skončil Jablonec před Motorem Praha.

7. SLEDOVANÉ UDÁLOSTI V ROCE 1987

V této kapitole se budu zabývat událostmi, které Rudé právo sledovalo po celý rok 1987, a ke kterým se ve svých člancích vracelo.

27. ledna list zveřejnil zprávu o generálním tajemníkovi ÚV KSSS, Michailu Gorbačovi, který kritizoval v programovém prohlášení chyby KSSS v minulosti. K tomuto tématu se Rudé právo vrací opět v únoru v článku „Reakce na Gorbačova“ a píše o tom, že ČSSR navštívil ministr zahraničních věcí Sovětského svazu Eduard Ševarnadze, jehož cílem bylo podrobnější informování o jednání lednového pléna ÚV KSSS. Státy socialistického bloku totiž reagovaly na Gorbačovův projev zdrženlivě.

13. ledna byl na letišti ve Frankfurtu nad Mohanem zatčen Ali Hamadei, který byl podezřelý, že se podílel na únosu amerického letadla do Bejrútu v červnu 1985. V červenci přináší deník informaci o tom, že vláda SRN oznámila, že Hamadeiho nevydá do USA, neboť by tím mohl být ohrožen život německých rukojmích.

28. února Sovětský představitel Michail Gorbačov navrhl USA uzavření zvláštní dohody o raketách středního doletu. Na konci roku, konkrétně 8. prosince 1987, se lze dočíst o tom, že Gorbačov a Ronald Regan podepsali v rámci vrcholné schůzky ve Washingtonu smlouvu o úplné likvidaci jaderných prostředků středního doletu.

27. února proběhla ve Vídni konference o freonech. Hlavním bodem byla ochrana životního prostředí. V září téhož roku byla zahájena další konference, tentokrát v Montrealu, která se také týkala ochrany životního prostředí a ochrany ozonové vrstvy. Během jednání byla podepsána první globální smlouva o ochraně životního prostředí.

18. května deník informuje o tom, že na Rudém náměstí v Moskvě přistál s Cessnou 172 devatenáctiletý sportovní pilot Mathias Rust ze SRN. Jeho čin vedl k rozsáhlým personálním změnám ve vedení sovětské armády. Letec byl následně odsouzen ke čtyřem letům vězení za výtržnost, narušení hranic a letových pravidel. V prosinci bylo možné se dočíst o žádosti Rusta o milost, kterou od něj obdržely sovětské úřady.

Nejvíce sledovanou událostí se však stala válka mezi Irákem a Íránem, která probíhala v letech 1980 – 1988. V lednu válka mezi těmito zneprátelenými zeměmi pokračovala útokem Íránců na město Basra. Irák odvetou bombardoval hlavní město Íránu Teherán. Koncem února byla zveřejněna v USA zpráva tzv. Tomerovy komise, která vyšetřovala tajné dodávky zbraní do Íránu.

V květnu pak Rudé právo píše o iráckém raketovém útoku na americkém fregatu Stark v Perském zálivu, při němž přišlo o život několik amerických námořníků. Irák se za útok omluvil s tím, že se jednalo o omyl.

V červenci Rudé právo přináší informaci o plavbě jedenácti kuvajtských tankerů pod vlajkou USA s americkou vojenskou ochranou Perským zálivem. Bylo to poprvé za irácko – iránské války. Vláda USA tak odpověděla na žádost Kuvajtu o mezinárodní ochranný doprovod poté, co byly zahraniční tankery opakovaně napadány v Perském zálivu iránskými loděmi.

Následně v říjnu 1987 USA vyhlásily po sérii incidentů v Perském zálivu obchodní embargo proti Íránu.

8. SHRNU TÍ

Z tohoto stručného přehledu nejdůležitějších událostí, které byly otisknuty v Rudém právu v roce 1987, vyplývá, že nejpodstatnější část informací tvořila politika. Téměř v každém čísle byla zpráva ze zasedání vlády ČSR a ve velké míře deník informoval o politických návštěvách, ať už to byly návštěvy zahraničních politiků v ČSR, nebo návštěvy našich politických představitelů v zahraničí. Z oblasti politiky se často objevovaly zprávy o podepisování různých dohod mezi spřátelenými zeměmi a také otázky o vzájemné spolupráci spřátelených zemí.

Ve zprávách z domova převládaly informace o nějakých významných objevech, na které mohla být ČSSR hrdá, jako například vývoj průmyslového robotu či otevření komplexu počítačových učeben v Praze.

Ve zprávách ze světa bylo možné se ve velké míře dočíst především o přírodních katastrofách, demonstracích, amnestiích a trestech smrti.

Z oblasti kultury převládaly zprávy o předávání cen umělcům, pozvánky na výstavy a festivaly. Deník také oznamuje zprávy o úmrtí nějaké významné osobnosti z oblasti kultury.

Ve sportu list informuje zejména o úspěších sportovců ČSSR.

Zároveň nejvíce sledovanou událostí Rudého práva se stala válka mezi Irákem a Íránem, o které deník informoval téměř každý měsíc.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. NEOLOGIZMY

Nová pojmenování, nová slova, nové jednoslovné i víceslovné výrazy, slova s novými významy, bývají souhrnně označovány jazykovědným termínem neologismus.

Nová pojmenování vznikají na základě několika pojmenovacích postupů:

- přejímáním (např. z angličtiny: *leasing, billboard, snowboard*)
- kalkováním (např. počítačová *myš* podle anglického *mouse*)
- tvořením víceslovných pojmenování (*sametová revoluce, mobilní telefon, daň z přidané hodnoty*)
- tvořením slov odvozováním (*jamka* → *jamkoviště*)
- skládáním (*velkoklub, ekonafťa*)
- tvořením slov zkratkových (*VSB* – Vodní stavby Bohemia)

Dnes se také k neologizmům současné spisovné češtiny řadí ta slova, která byla z oficiální veřejné komunikace v uplynulých čtyřiceti letech odsunuta a nyní se znovu vracejí (*radní, radnice, hasič*).

V textech se v největší míře vyskytují neologizmy přejímané z cizího jazyka, převážně z angličtiny. Jsou to z části i taková slova, která ještě v našem prostředí nezdomácněla, a proto nejsou srozumitelná všem uživatelům jazyka. Jako příklad lze uvést slovo *merchandiser* (doplňovač zboží) nebo *factoring* (způsob financování dodavatelských činností, kdy jedna firma přebírá zodpovědnost za splacení pohledávek druhé firmy). Tato slova jsou častá především v Mladé frontě DNES, zejména v článkách ekonomických.

NEOLOGIZMY V RUDÉM PŘÁVU:

počítač, mikropočítač, koncentrace, trénink, nominace, politika, reprezentace, kondice, gradovat, série, stabilizace, koordinace, realizace, devize, konference, delegace, aspekt, tendence, perspektivista, kooperace, aliance, pakt, referendum, struktura, revize, realizace, kontrakt, export, partner, zainteresovanost, model, konkurence, mikrosoftware, evidence, projekce

NEOLOGIZMY V MLADÉ FRONTĚ DNES:

leasing, organizace, biofarma, daň, dceřinný, kilometrická banka, deregulace, policista, divize, ekoaktivista, ekologický, e-mail, extraliga, farma, fond, gesto, globální, guvernér, holding, hypermarket, image, export, infolinka, internetkrize, merchandiser, factoring,

legislativa, liga, makléř, makroekonom, management, organizovaný zločin, mzda, nadstandardní, notebook, obec, odboj, pásmo, penze, play-off, počítač, schengenský systém, politika, premiér, primátor, promotér, rada, import, registrace, reklama, cyklostezka, senátor, servis, služba, spotřební koš, starosta, struktura, talkshow, titul, humanitární, flexibilita, uživatel, nízkoeenergetický, video, vicepremiér, termínovaný vklad, web, zákon, finanční úřad, paralympijský sportovec, asistovaná reprodukce, obchod s bílým masem, diagnostika, médium, euro, fitcentrum, obchod, terorista, faxování, kauza

2. OBRAZNÁ VYJÁDŘENÍ

Obrazná vyjádření v publicistice jsou založena na využití konotovaných významů, na určitém typu přenášení podoby myšlenky, vlastnosti, jevu a děje, na metaforičnosti v celé šíři. K obrazným vyjádřením metaforické povahy lze v nejširším smyslu zařadit také přirovnání, metonymii, synekdochu, personifikaci aj.

Existují obrazná pojmenování nová, ke kterým se řadí: *srdce města opět pulsuje, prorazit led ve vývoji vztahů, zazněl vodopád přesvědčování, zazvonil školní rok, hokejová ruleta se roztočila*. Tento typ pojmenování podléhá při častém opakování postupně automatizaci. Výsledkem pak jsou obrazná vyjádření vžitá a opakující se (*uvrhnout národy do propasti války, klene se mírové nebe, rozbouřit hladinu mínění, start do nového roku, nová tvář města*). K nejčastějším typům obrazných vyjádření patří personifikace (přenášení vlastností živé bytosti na neživé věci nebo pojmy).

Obrazná vyjádření mají především funkci sdělnou a dodávají textu na živosti. Prostřednictvím obrazných vyjádření je naznačen i kladný nebo záporný vztah autora k obsahu sdělení.

OBRAZNÁ VYJÁDŘENÍ V RUDÉM PŘÁVU:

kráčet cestou pokroku, točí se kola pětiletky, vstříc efektivním výsledkům, systém má charakter stovebnice, házenkářská hřiště opět ožila, srdce se Dukle nezastavilo, vláda se ocitla pod palbou kritiky, základní kámen úspěchu, aby se vlk nasýtil a koza zůstala celá, zacelit rány války

OBRAZNÁ VYJÁDŘENÍ V MLADÉ FRONTĚ DNES:

Policie shání záběry, ODS podala trestní oznámení, firmy krvácejí, Google není imunní,

média zkoušejí zahrát, vláda podrazila země, vzájemné vztahy zemí ochladly, až do poslední kapky

3. VYJÁDŘENÍ NEURČITÁ

Proti obecné tendenci publicistiky informovat věcně a výstižně, tj. uvádět konkrétního činitele děje a přesná fakta, se na druhé straně objevuje přímo záměrná a vědomá tendence protichůdná – vyjádření neurčité, povšechné, popř. obecně shrnující.

Jedná se především o nepřesné vyjádření ze strany autora. Vyjádření neurčitá se jeví při snaze o podání rychlé informace jako typické jazykové prostředky automatizované.

VYJÁDŘENÍ NEURČITÁ V RUDÉM PŘÁVU:

směry, kroky, veřejnost, fórum, odpovědná místa, masy lidí

VYJÁDŘENÍ NEURČITÁ V MLADÉ FRONTĚ DNES:

zdroje potvrdily, síly, kroky, vývoj, odkaz, populace

4. MÓDNÍ SLOVA

Často se v jazykovém úzu rychle objeví a rozšíří nějaké slovo, které časem ustupuje a zaniká. Mnohdy tomu tak je ve slangu. Taková slova se nazývají módní slova. Když toto slovo ztratí půvab novosti, a tím i expresivitu, většinou rychle zaniká. V publicistice módní slovo slouží jako prostředek ke zvýšení pohotovosti ve vyjadřování.

„Módního slova se užívá ve stále větším okruhu případů, jeho význam ztrácí jasné kontury, jeho sdělná hodnota se rozplývá, až se slovo stává zbytečnou výplní věty. Autoři je pak opouštějí.“¹⁰ Protože je publicistika zaměřena na aktuální zpravodajství, hlavní funkcí módních výrazů je funkce aktualizací a persvazivní.

MÓDNÍ SLOVA V RUDÉM PŘÁVU:

trend, forma, stav, delegace, operace, položka, modernizace, tržba, šance

¹⁰ Bečka, J. V., *Česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992. S. 88-89. ISBN: 80-200-0020-8

MÓDNÍ SLOVA V MLADÉ FRONT� DNES:

kauza, dopad, spotřební koš, šéf, tržba, zakázka, značka, zdroj, lídr, tunelování

5. NOVINÁŘSKÁ KLIŠÉ

V publicistice se jako klišé označuje výraz s plně ustáleným obrazovým podkladem, ale s rozličným slovním vyjádřením. Klišé nemá ustálenou celkovou podobu, jak je tomu například u rčení. Klišé jsou příznačná pro politické vyjadřování a odtud pronikají do publicistiky. Nejvíce se jich užívá zejména v článcích politických či ekonomických.

Za totalitního režimu byla běžná především tato klišé: *boj, cesta, krok, přístup a úloha*. Tato klišé měla vysokou frekvenci hlavně v článcích politických. Postupně se změnou politického myšlení zcela zmizelo slovo *boj* a výskyt dalších dříve užívaných obrátů poklesl. Klišé konkretizují obrazy.

Jejich funkce je aktualizační a persvazivní. Jiná klišé se používala v tisku za totalitního režimu a jiná klišé se objevují v dnešním tisku.

NOVINÁŘSKÁ KLIŠÉ V RUDÉM PŘÁVU:

boj, úloha, přístup, vedení, úroveň, úkol, plán, tisk (používáno ve smyslu denní tisk, označení pro noviny), *projev, jednání, partner, cesta, krok*

NOVINÁŘSKÁ KLIŠÉ V MLADÉ FRONTĒ DNES:

projev, dohoda, pokrok, režim, list (používáno pro označení deníku), *hodnota, záznam, přenos, titul, zakázka, role*

6. FRAZEOLOGIZMY

Jako frazeologizmy se označují ustálená spojení slov. Jsou to složená pojmenování, která hodnotíme jako pojmenovací jednotky.

„Ve frazeologických obratech se slova sémanticky váží na sebe. Významová samostatnost slov je v nich značně oslabena nebo vůbec narušena. Nemusí se to však stát u všech slov frazeologického obratu.“¹¹

¹¹ Bečka, J. V., *Česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992. S. 78. ISBN: 80-200-0020-8

Hlavní funkcí frazeologizmů je především text nějakým způsobem oživit. Funkčnost frazémů v publicistice spočívá v jazykové aktualizaci a intenzifikaci výrazu.

Podle okolností vzniku se rozlišují tři základní typy frazeologických obrátů: obraty intenzifikační, verbalizační a konkretizační.

6.1 Intenzifikační frazeologické obraty

Vznikají ustálením slovních spojení, v nichž determinant zesiluje význam slova základního.

6.1.1 Typy intenzifikačních frazeologizmů

Spojení substantivum – intenzifikační adjektivum:

čirá náhoda, pustá lež, holý nesmysl, lví podíl, mravenčí pile, úhlavní nepřítel, andělská trpělivost, železná kázeň, svatá pravda, hrobové ticho

Spojení sloveso nebo adjektivum – intenzifikační adverbiální výraz:

usedavě plakat, škaredě se mýlit, horoucně milovat, hanebně zklamat, toužebně si přát, smát se na celé kolo, vyhubovat od plic, zbrusu nový, po uši zamilovaný

Spojení substantivum, adjektivum nebo sloveso – intenzifikační přirovnání:

Mám hlad jako vlk. Spí jako dudek. Je tma jako v pytli. Je ticho jako v kostele. Je pilný jako včelička. Je hluchý jako pařez. Trásl se jako osika. Leje jako z konve.

Intenzifikace vyjádřením účinku:

nesnesitelné horko, nevýslovný smutek, nezměrný žal, neproniknutelná tma

Pili, až se hory zelenaly. Pracoval do úpadku. Zpil se do němoty. Spal, jako když ho do vody hodí.

6.2 Verbalizační frazeologické obraty

Vznikají za situace, kdy je potřeba uvést ve výpovědi substantivum do dějového vztahu.

6.2.1 Typy verbalizačních frazeologických obrátů

Vyjádřování abstraktního majetnictví: *mít strach, mít přání, mít dojem*

Vyjádřování abstraktního stavu: *být v rozpacích, být v tísní, být pod vlivem něčeho, být podmínkou*

Vyjádření dostat se do stavu označeného substantivem: *nabýt jistoty, získat důvěru, dostat strach, zaujmout stanovisko*

Vyjádření dostat koho nebo co do stavu označeného substantivem: *uvést koho do rozpaků, dávat komu odvahy*

Způsobovat stav vyjádřený substantivem, dělat to, co vyjadřuje substantivum: *budit pozornost, vyvíjet úsilí, dělat pokroky, činit potíže, konat povinnosti*

Slovy nebo jednáním dávat najevo to, co označuje substantivum: *vyslovovat pochybnosti, vydat rozkaz, projevit důvěru*

Překonávat stav vyjádřený substantivem: *překonávat překážky, řešit problém*

Činit co v souladu nebo v rozporu s tím, co vyjadřuje substantivum: *zachovat klid, překročit zákon*

Měnit stav vyjádřený substantivem, a to kvantitativně: *zvyšovat napětí, prohlubovat rozpory*

Nastává jev označený substantivem: *zavládlo ticho, hrozí nebezpečí*

6.3 Konkretizační frazeologické obraty

Jako celek označují skutečnost ustálenou metaforou nebo metonymií, synekdochou. Abstraktní jev je konkretizován (označen konkrétním obrazem). Je-li celý obrat obrazný, je to **rčení**. Pojí-li se obraz přes srovnávací spojku, je to **konkretizační přirovnání**.

6.3.1 Rčení

Rčení tvoří nedělitelný obrazný celek. Jejich frazeologický ráz je velmi výrazný.

Rčení slovesná: Ta prozrazují svůj původ v lidové řeči venkova.

Patří sem: *Být pátým kolem u vozu. Píchnout do vosího hnízda. Házet hrách na zeď. Přijít s křížkem po funuse. Být v sedmém nebi. Slibovat hory doly.*

Některá rčení jsou výrazně literární. Někdy přecházejí i v klišé. Jsou to rčení typu: *Dávat co v sázku. Být hybnou pákou. Stát na druhé straně barikády. Dostat se do slepé uličky. Udělat čáru přes rozpočet.*

Rčení neslovesná: Je to spojení substantiva s přívlastkovým určením.

bludný kámen, kámen úrazu, Achillova pata, novinářská kachna, mezi čtyřma očima, v poslední chvíli, za pět minut dvanáct

6.3.2 Přirovnání konkretizační

Váží se na základové slovo spojkou *jako*. Mají blízko k výrazům intenzifikačním. Do této kategorie se zařazují přirovnání typu: *Žije si jako v ráji. Opatruji to jako oko v hlavě. Byl jsem jako na trní. Všecko jde jako po másle. Byl tu jako na koni.*

FRAZEOLOGIZMY V RUDÉM PRÁVU:

- Frazeologismy intenzifikační: *po zuby ozbrojení, má lví podíl, nepřekonatelné překážky, shořel na prach, uniknul o vlas, hořké zklamání, drtivá většina, vyhrát na celé čáře, hříčka osudu, až do poslední kapky, kámen úrazu, v mezích zákona, nic moc, tím pádem, hybná páka, zorné pole, neutrální půda, vyhrál na celé čáře*
- Frazeologismy verbalizační: *získat autoritu, uchýlit se do bezpečí, stoupne v ceně, strhnul se boj, mít na zřeteli, ocitnout se v bezvýhodné situaci, kvalita se zhoršila, vzít si z něho příklad, podat na viníka žalobu, má odpovědnost za dítě, první krok, napjatá atmosféra, být v tísní, nenávidět z hloubi duše*

FRAZEOLOGIZMY V MLADÉ FRONT� DNES:

- Frazeologismy intenzifikační: *bojovat do poslední kapky, nejvyšší čas, pádný důvod, šílený hazard, chválit do nebe, v celé své kráse, vztekly jako pes, zarytě mlčel, zbrusu nový, zapřísáhlý odpůrce, první republika, s uplývajícími roky, z první ruky, tučné sousto, beze sporu, vládní špičky, veřejné tajemství, na dané téma, finanční tíseň, poplašná zpráva, první krok, jeden z mála, černý humor, hlava státu, fair play, západní Evropa, napjatá atmosféra, tvrdý alkohol*
- Frazeologismy verbalizační: *zachová si svou hodnotu, chopil se iniciativy, návrh má budoucnost, je k dispozici, hráč je v dobré kondici, vyvolal konflikt, poskytuje nové možnosti, jednání splnilo očekávání, dělal si plány, pod palbou urážek, má to perspektivu, získat důvěru, lámání chleba*

7. PARENTEZE SPECIFICKY PUBLICISTICKÉ

Jako parenteze specificky publicistické se v publicistice označují výrazy, které vyjadřují postoj jiných.

Buď adresátovi připomínají obecné, veřejné mínění (*jak se říká, jak známo, jak říká staré české přísloví*), nebo se dovolávají svědectví jiného pramene (*jak řekl, jak napsal, jak to uvedl, jak to připomněl*).

„Tyto prostředky vnášejí do stylu publicistických projevů bezprostřední sdělení, naléhavost argumentu, závažnost agitace, projev oživují, a proto se jeví jako prostředek stylové

aktivizace. Ta bývá navíc zvýrazněna tím, v jakém rozsahu a s jakou naléhavostí se zároveň v parentezích objevuje také kladný nebo záporný postoj autora, např: *Právě proto, že zvyk je leckdy skutečně železnou košilí, jak správně říkáme, najdou se lidé, kteří . . . Nové garáže rostou, jak výstižně lidově říkáme, jako houby po dešti.* ¹²

PARENTEZE SPECIFICKY PUBLICISTICKÉ V RUDÉM PŘÁVU:

jak známo, jak se říká, jak řekl ministr, jak bylo uvedeno v listu, jak správně říkáme, jak uvedl předseda, jak to připomněl soudruh

PARENTEZE SPECIFICKY PUBLICISTICKÉ V MLADÉ FRONTĚ DNES:

jak to potvrdily průzkumy, připustil to ministr, jak řekl odborník, jak se říká, jak známo, jak jsme se již dříve mohli přesvědčit, jak dodal poslanec

8. ZKRATKY

Zkratky vznikají primárně v psaném jazyce, v mluveném projevu je jejich funkce sekundární. Východiskem tvoření zkratk je několikaslovné pojmenování – mluvnický se chová jako substantiva. Zkratky jsou většinou uživatelů jazyka známé, tudíž autorovi usnadňují vyjadřování. Nejpoužívanější jsou zkratky iniciálové, které jsou velmi oblíbené. Pro autory textů jsou také velmi praktické, mají také funkci jazykové ekonomie. Některá zkratková označení výrobků (původně zkratky), jsou dnes již chápány jako názvy obecné – už jsou natolik neprůhledné, staly se z nich značky: *kovral* (Koberce Vratislavice u Liberce), *NyLon* (New York+London), *actimel* (aktivní mléko).

Klasifikace zkratk:

8.1 Zkratky grafické = pro stránku (*s.*, *str.*), a tak podobně (*atp.*, *atd.*), paní (*pi*)

8.2 Zkratky graficko-fonické - dělí se na:

- iniciálové (hláskové – *ČR*, *MŠ*)
- morfémové – mají 2 podskupiny:
 - zkrácená slova: *auto*, *foto*, *limo*
 - zkratková slova: *Čedok*

¹² Čechová, M., *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. Vyd. 1. S. 213. ISBN: 80-85866-21-8

Z hlediska slovo tvorného se zkratky dělí dle dvou kritérií

Dle způsobu vzniku zkratky

8.3 Iniciálové (hláskové) – vznikají z prvních písmen několikaslovného vlastního názvu. Nejčastěji jde o zkratky států (*ČR, SRN, PLR, USA*), nebo pojmenování institucí, stran (*EU, OSN, UJČ AV ČR*), strany (*ODS, ČSSD*) ale i nejrůznějších firem – *IPEX, K+K, M&C, ORM*.

8.4 Skupinové zkratky – vybírají ze slov několikaslovného vlastního názvu skupiny písmen a přitom přihlížejí k mluvené podobě vzniklého útvaru. S tím, že někdy jsou ve zkratce zastoupena všechna slova několikaslovného názvu – *Čedok, Pofis* (Poštovní filatelistická služba), *Spofa* (Spojené farmaceutické závody).

Dělení dle toho, jak se mluvnicky chovají

8.5 Vlastní zkratky – za tyto jsou považovány všechny zkratky iniciálové, protože se vyslovují hláskováním (každá hláska má vlastní přízvuk). Také se neohýbají. Ty, které obsahují samohlásku, se v mluveném jazyce někdy vysloví jako slovo a potom i ohýbá. To je ale nespisovné. Tvar se většinou opíše apelvativem.

8.6 Zkratková slova – chovají se tak zkratky skupinové. Musí být splněny podmínky:

- Vyslovují se spojitě jako slovo
- Mají 1 přízvuk
- Skloňují se
- Lze od nich tvořit slova odvozená (*Čedok, Čedokářský*), *VSB* (Vodní stavby Bohemia), *IKEM* (Institut klinické a experimentální medicíny), *Krnap* (Krkonošský národní park).

8.7 Zkratky obecné

Vznikají z obecných pojmenování, ne z vlastních názvů a nově se rozšířily po roce '89: *s.r.o., spol.s.r.o, a.s., akc.spol., k.s.*(komanditní společnost), *v.o.s.*

ZKRATKY V RUDÉM PRÁVU:

JZD, ČSSR, a.s., ÚV KSSS, NSR, KSČ, NATO, USA, EHS, SSSR, NDR, ME, MS

ZKRATKY V MLADÉ FRONTĚ DNES:

ODS, SNK, EU, USA, a.s., ČSSD, Čedok, NATO, OSN, automobilka

9. POJMENOVÁNÍ HODNOTÍCÍ

Hodnocení je důležitou složkou novinářského stylu. Hodnocením se vyznačuje, zda objekt, čin, vztah, vlastnost, popř. celá situace jsou dobré či špatné, žádoucí či nežádoucí, zda jsou krásné a milé, příjemné či nepříjemné. Hodnocení je vždy subjektivní.

Pro explicitní hodnocení jsou důležitá především přídavná jména charakterizační a slova s nimi příbuzná (*moudrý, lakomý, krásný, dobrý, vychytralý, opatrný*).

K těmto typům pojmenování se pojí také substantiva a slovesa, která vyjadřují jevy společensky nežádoucí a odsuzované (*krást – krádež – zloděj, vrah – vraždit, lhát – lež*).

Pojmenování hodnotící se nejčastěji vyskytují v komentářích při hodnocení událostí. Vždy záleží na subjektivním hodnocení autora. Hlavním cílem je čtenáře přesvědčit, proto mají pojmenování hodnotící funkci persvazivní.

POJMENOVÁNÍ HODNOTÍCÍ V RUDÉM PŘÁVU:

kvalitní výkon, tvrdě pracovat, pečlivě bránit, nelehký úkol, skvělý výkon, vynikající hráč, špatný přístup, neúrodná oblast, malá naděje, kvalitní výrobek

POJMENOVÁNÍ HODNOTÍCÍ V MLADÉ FRONTĚ DNES:

zloděj, krást, sprostý, nejhorší sezona, bravurně, skvěle, těžký, zklamaně odešel, ledabylá rozehrávka

10. POLOÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA

Funkcí těchto útvarů je oživit text tak, aby byl zajímavější, zábavnější, a to především u slov hovorových, slangu a expresivních výrazů. V komentářích mají expresivní výrazy funkci persvazivní, autor se snaží čtenáře přesvědčit o svém názoru k danému tématu. Tyto prostředky často zesilují význam slova, upozorňují na zvláštnost vyjádření.

10.1 Profesní mluva

Je příznačná pro určitá pracovní prostředí. Rozumí se jí zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků určité skupiny zaměstnanců, kteří při práci užívají termínů nebo terminologických spojení bez zřetele na jejich spisovnost, a to pouze pro jejich výrazovou úspornost a pro jejich spolehlivou jednoznačnost v daných pracovních souvislostech (*chemička, stavař, dálkař, silničář, pětibojař, surfař*).

10.2 Slang

Pojmem slang se rozumí nespisovné výrazy užívané zájmovými skupinami. Mohou to být slangy: vojenský (*saigon, švancparáda*), železničářský (*fofrák, koloťuk*), motoristický (*vylágrovat, bejbina*), sportovní (*šajtle, čtvrťka*), cirkusový (*paša, zvěřák*), divadelní (*gašpíl, herenda*), hudební (*ságo, basák*), studentský (*bajle, matura, potůtko*).

10.3 Příznakové výrazové prostředky

- Slova hovorová
- Slova knižní
- Slova zastaralá
- Expresivní výrazy

POLOÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA V RUDÉM PRÁVU:

- Slova / spojení zastaralá: *JZD, Sovětský svaz, chozrasčotní sdružení, soudruh, socialistický, Československo*
- Sportovní slang: *akvabela* (plavkyně provozující synchronní plavání), *brekj* (samostatný únik hráčů za bránu), *zhasit* (zkazit hru), *rolba* (stroj k úpravě ledové plochy) *klokani* (hráči fotbalového družstva Bohemians Praha)
- Profesní mluva: *medailista*
- Slova hovorová: *ryk, domácí*

POLOÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA V MLADÉ FRONTĚ DNES:

- Slova hovorová: *lidovci, důchodce, odezírač, prvák*
- Sportovní slang: *jednonožka* (u košíkové – střela z výskoku odrazem jednonož), *dvacítká* (mužstvo složené z hráčů do 20 let), *haluz* (riskantní přihrávka), *direkt* (přímý úder), *distancovat* (zastavit činnost)
- Výrazy expresivní: *naštvat, zabarikádovat, bombasticky, do háje, vztekat se, šilící davy, lajdák, maliličský*
- Profesní mluva: *dálkař, pětibojař*

11. PROSTŘEDKY AUTOMATIZOVANÉ A AKTUALIZOVANÉ

Vymezení slohové vrstvy publicistického stylu

Vymezení slohové vrstvy je ve srovnání s jinými stylovými vrstvami zatíženo jak dynamičností (dynamická povaha publicistického stylu je motivována změnami ve společensko-politickém vývoji a také společenskou funkcí publicistiky samé – rychle, srozumitelně a výstižně informovat), tak značným rozpětím obsahovým a pestrostí formální (pro srovnání například: zprávy o počasí, inzeráty, komentáře nebo recenze). Stylová vrstva má dvě protikladné části. Jsou to jazykové prostředky automatizované (stálé) a jazykové prostředky aktualizované (proměnné). Začínají-li však být tyto jazykové prostředky pocíťovány jako zbytečně časté a stylisticky rušivé, začneme je vnímat jako prostředky ořelé, stylisticky negativně hodnocené, stanou se z nich tzv. klišé. Jako klišé mohou být někdy pocíťovány i některé prostředky původně aktualizující.

Automatizované jazykové prostředky

Jazykovými prostředky automatizovanými se rozumí užívání stejných prostředků ve stejných komunikačních situacích. Jsou účastníky komunikace chápány jako očekávané, konvenční.

K automatizovaným prostředkům se řadí:

- Výrazy demonstrující sounáležitost s obecně platným společenským vědomím. Jsou to jednoslovná i víceslovná pojmenování často užívaná v oblasti politiky, kultury, ekonomie, národního hospodářství (*kladný ohlas, tržní ekonomika, monitorovat, podnikatelské aktivity*).
- Frazologizmy verbální, mající často původ v lidovém jazyce, méně často v jazyce knižním (*být v plné pohotovosti, dostat se do slepé uličky, tahat za jeden provaz*). Typicky publicistické jsou frazeologizmy typu *tečka za touto událostí* nebo *mařit úsilí*.
- Prostředky zobecnění sdělení užívané tam, kde není pojmenování z jakýchkoli důvodů věcné a přesné, ale neurčité, obecné, nebo zjednodušující (*masy, živly, kruhy, spotřebitelská veřejnost*).

- Některé obraty s nepůvodními předložkami (*v souladu, v návaznosti na, v rámci, v okruhu působnosti*)

Aktualizované jazykové prostředky

Jazykové prostředky aktualizované vznikají záměrnou odchylkou od standardního vyjadřování. Je to užití takových jazykových prostředků, které působí svou novostí, neočekávaností, neautomatizovaností (neotřelostí) a které tak aktivizují pozornost a intenzitu vnímání adresáta. Autor aktualizací sleduje nějaký zvláštní cíl, přídatný k obsahové stránce komunikace.

K aktualizovaným prostředkům se řadí:

- Inovace frazeologických obrátů a nově tvořená obrazná vyjádření, například *raketový nástup, horký favorit, prolomit ledy vzájemné nedůvěry* apod. Aktualizace je patrná zejména v nadpisech a titulcích, například *Havárie krásy* (o havárii automobilu s keramickými výrobky).
- Užívání prostředků emocionálních a expresivních (*vekslák, kšeft, vytrubovat do světa, vztekat se, do háje*).
- Užívání prostředků nespisovných – prostředků nářečních, interdialektických, slangových, profesních, argotických a slov hovorových (*důchodce, prvák, direk, brejk, pětibojař, chozrasčotní sdružení*).
- Některé prostředky syntaktické – eliptické věty, vsuvky, řečnické otázky nebo věty zvolací (*Pojďme vstříc efektivním výsledkům!, Ministerstvo plánuje, jak potvrdil ministr, velké změny*)

12. ZÁVĚR

V závěru práce bych ráda zhodnotila jazykové prostředky užitě v Rudém právu a v Mladé frontě DNES.

V největší míře se ve všech člancích vyskytují neologizmy, frazeologizmy a zkratky, a to jak v Mladé frontě DNES, tak i v Rudém právu. Objevují se frazeologizmy jak typu intenzifikačního, tak i frazeologizmy verbalizační. V Rudém právu jsou typické frazeologické obraty *drtivá většina*, *hořké zklamání* nebo *kámen úrazu*. Naopak v Mladé Frontě DNES jsou nejčastější frazeologické obraty *veřejné tajemství* a *chopit se iniciativy*. Funkcí frazeologizmů je především jazyková aktualizace. Neologizmy se vyskytují v obou denících. Přesto ale převládají v Mladé frontě DNES, a to obzvláště v člancích ekonomického charakteru. Nejvíce se zde objevují slova přejatá z angličtiny, jako *image*, *gesto*, *titul*, *flexibilita* nebo *talk show*. Všechna slova ale nemusí být všem uživatelům jazyka srozumitelná. Dle mého názoru mezi slova, která se ještě nezařadila do běžné slovní zásoby uživatelů jazyka, patří zejména nová slova v ekonomických člancích (*report*, *holding*, *leasing* nebo *merchandising*). Dále se v hojné míře objevují neologizmy tvořené skládáním a víceslovná pojmenování, například *mikropočítač*, *ekoaktivista*, *biofarma*, *schengenský systém* nebo *asistovaná reprodukce*.

Ze zkratk převažují v obou denících zkratky iniciálové, většinou zkratky politických stran a zemí (*EU*, *OSN*, *ČSSD*, *ODS*, *KSC*, *ČSSR*), také se často objevuje zkratka obecná (*a. s.*). Zkratky jsou všeobecně známé a autorovi usnadňují vyjadřování. Také se často vyskytují univerbizované výrazy, jako *automobilka*, *průmyslovka* nebo *lanovka*. Univerbizací autor dosahuje úsporného vyjadřování. Dnes je frekvence počtu zkratk značná, mnohdy se ale tendence po úspornosti dostává do rozporů se srozumitelností. Pro toho, kdo nezná fundující slovo, je zkratka zcela neprůhledná. V dnešním tisku mají také převahu slova módní, a to především slova jako *šéf*, *tržba*, *média*, *lídr*, *post* nebo *tunelování*. Slova *šéf* a *tržba* se také vyskytují v Rudém právu. Tam jsou ale módní slova zastoupena v menším počtu. Místo slova *šéf* je většinou v Rudém právu užit slova *předseda*. Módní slova jsou vždy poplatná době vzniku a s velkou frekvencí se užívají v oblasti politické, ekonomické a kulturní. Zhruba ve stejné míře se v obou denících objevují novinářská klišé. Z těchto výrazových prostředků jsou v Rudém právu nejčastější slova jako *partner* a *jednání*. Tyto prostředky jsou typické pro články ekonomické či politické. Jejich hlavní funkcí je aktualizace. Proto už se v dnešním tisku téměř neobjevují slova jako *boj*, *cesta*, *přístup* a *úloha*, ale naopak se hojně užívají slova jako *záznam*, *přenos*, *list*, *titul*, *zakázka*, *pokrok*, *výstup* a další.

Obrazná pojmenování jsou v obou listech záležitostí především zpráv politického a ekonomického charakteru. Ponejvíce se objevují ve formě personifikací, jako například: *ODS podala trestní oznámení, firmy krvácejí, házenkářská hřiště opět ožila* nebo *srdce se Dukle nezastavilo*. Použití těchto jazykových prostředků dodává článkům na emocionalitě. Taktéž pojmenování hodnotící a slang převažují v obou denících ve sportovních zprávách. Ve sportovních zprávách autor subjektivně hodnotí výkon hráčů, kvalitu utkání nebo podporu fanoušků (*kvalitní výkon, ledabylá rozehrávka, vynikající fanoušci, nepřesný úder*).

Expresivní výrazy se vyskytují ve větší míře na stránkách Mladé fronty DNES, a to hlavně v komentářích. Expresivní výrazy fungují také jako oživení textu. Jejich funkce je především funkce persvazivní, autor se snaží o vyjádření svého názoru a předkládá ho čtenáři. Co se v člancích dnešního tisku téměř neobjevuje, jsou slova zastaralá. Tyto prostředky jsou naopak příznačné pro tisk z roku 1987, kde se ale tyto výrazy v té době za zastaralé ještě nepovažovaly. Jsou to výrazy jako *soudruh, Sovětský svaz* nebo *chozrasčotní sdružení*. Tyto obraty se vyskytovaly všude, kromě sportovních zpráv. V hojně míře se v obou denících objevují parenteze specificky publicistické. Počet parentez v dnešním tisku stále narůstá, je zdůrazněna bezprostřednost, naléhavost argumentu, text se tímto způsobem oživuje. Typické jsou parenteze: *jak řekl, jak to připustil, jak známo, jak bylo uvedeno* a další.

Pro Mladou frontu Dnes jsou typické neologizmy a výrazy expresivní, naopak takřka se zde neobjevují výrazy zastaralé. Expresivní výrazy se téměř neobjevují v Rudém právu a také je zde menší výskyt obrazných pojmenování. Mezi shodné jazykové prostředky, které můžeme nalézt v obou denících, lze zařadit především frazeologizmy, zkratky, parenteze specificky publicistické a novinářská klišé.

13. POUŽITÁ LITERATURA

BEČKA, J. V., *Česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992. ISBN: 80-200-0020-8

BEČKA, J. V., *Sloh žurnalistiky*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1986.

BEČKA, J. V., *Slovník synonym a frazeologismů*. Vyd. 3. Praha: Novinář, 1982.

ČECHOVÁ, M., *Stylistika současné češtiny*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1997. ISBN: 80-85866-21-8

HOLUB, J., et. al., *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1978.

HUBÁČEK, J., *Malý slovník českých slangů*. Vyd. 1. Ostrava: Profil, 1988.

CHALOUPEK, J., et. al., *Stylistika češtiny*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1990. ISBN: 80-04-23302-3

MARTINCOVÁ, O., et. al., *Nová slova v češtině. Slovník neologismů*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998. ISBN: 80-200-0640-0

Naše rudé právo. Vyd. 1. Praha: Rudé právo, 1980.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné. Vyd. 1. Praha: Academia, 1988.

TOMEŠ, J., *Slovník k politickým dějinám Československa 1918-1922*. Vyd. 1. Praha: Budka, 1994. ISBN: 80-901549-2-1

Seriály:

Mladá fronta DNES. 1990 - . Praha: Mafra. Denně. Dostupný z WWW: <mf dnes.cz>. ISSN 1210-1168.

Rudé právo. Ústřední výbor KSČ. 1921-1989. Praha: Borgis. Denně. Č. 11 – 20. ISSN 0032 - 6569.

14. PŘÍLOHY

- Ukázky článků Mladé fronty DNES v roce 2008
- Ukázky článků Rudého práva v roce 1987

- Ukázky článků Mladé fronty DNES v roce 2008

Odhalí korupci odezírači ze rtů? (28. 2. 2008)

Policie shání záběry senátora Novotného z prezidentské volby. Obvinili kolegu z uplácení.

Hledá se záznam z prvního dne prezidentské volby, na kterém jsou spolu vidět senátoři Josef Novotný (SNK) a Vlastimil Sehnal (ODS). Policie doufá, že jí pomůže rozkrýt „záhadu dvoumilionového úplatku“. Pak by video teoreticky mohl zhodnotit i odezírač ze rtů. Zdroj blízký vyšetřování potvrdil, že Novotný do protokolu jmenoval konkrétně Sehnala jako člověka, který mu nabídl úplatek, když podpoří Václava Klause. Sehnal to popírá. Novotný jméno údajného korupčníka nechce potvrdit médiím. Nezávislý senátor, který dal hlas Janu Švejnarovi, podal před deseti dny trestní oznámení kvůli dvěma incidentům při prezidentské volbě. Jednou se k němu údajně přitočil moravský senátor za ODS a hovořili spolu asi pět minut. Přitom dotyčný zašeptal, že když dá Novotný hlas Václavu Klausovi, zařídí, aby mu přišly na konto dva miliony korun. Při druhém incidentu, jak tvrdí Novotný, mu zase jiný senátor vyhrožoval, že se „na něj něco najde“, když se rozhodne pro Klause. Policie nyní shání videozáznamy Novotného dialogů z volebního odpoledne ve Španělském sále Pražského hradu. Bude to však mít při vyšetřování těžké. V sále byl příliš hlasitý šum. Policie už oslovila Českou televizi, která zajišťovala přenos z prezidentské volby, aby prošla své záznamy, s kým je tam vidět Novotný. Policejní mluvčí Roman Skřepek a státní zástupkyně Šárka Pokorná potvrdili pouze to, že policie podezření vyšetřuje. MH DNES před Novotným vyslovila Sehnalovo jméno dvakrát, ale on ani jednou nechtěl potvrdit, že je to „jeho senátor“ z protokolu. Beztak na něj ODS trestní oznámení podala.

Zlá zima pro lyžařský byznys (28. 2. 2008)

Byznys kolem lyžování zažívá letos velmi nezvyklou zimu. Zatímco některé firmy krvácejí a mluví o nejhorší sezoně v historii, řada dalších si naopak libuje, že takové prodeje ještě nezažily. Potíže s odbytem hlásí hlavně výrobci lyží a jejich prodejci. „Máme odběratele, kteří už chtějí s prodejem lidí skončit, protože druhý rok za sebou přišli na mizinu. Pokud bude ještě další rok taková zima, padne jich asi ještě více,“ tvrdí šéf českého zastoupení značky Blizzard Tomáš Sgalizer. Následující týdny jsou přitom pro výrobce lyží klíčové. Teď se rozhoduje o zakázkách na příští zimu a hlavní výroba pro sezonu 2008/2009 se rozběhne na jaře. Jenže obchody se ještě nezbavily loňských, či dokonce předloňských modelů.

- Ukázky článků Rudého práva v roce 1987

Delegace ÚKRK KSČ ve Varšavě (11. 4. 1987)

Na pozvání ústřední kontrolní a revizní komise PSDS přiletěla v pondělí do Polska delegace ústřední kontrolní a revizní komise KSČ vedená jejím předsedou Jaroslavem Hajnem. Na varšavském letišti ji přivítal člen politického byra ÚV PSDS, předseda ústřední kontrolní a revizní komise PSDS Włodzimierz Mokrzyśczak. Na ruzyňském letišti se s delegací rozloučil člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš. Během pětidenní návštěvy si obě strany vymění zkušenosti z činnosti ústředních kontrolních a revizních komisí při realizaci závěrů XVII. sjezdu KSČ a X. sjezdu PSDS. Týž den začaly rozhovory mezi soudruhy J. Hajnem a W. Mokrzyśczakem.

Návrh SSSR a NDR na následné schůzce (10. 11. 1987)

Na plenárním zasedání vídeňské následné schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě předložily v pátek delegace NDR a SSSR společný návrh na další rozšíření vědeckotechnické spolupráce mezi všemi účastnickými státy KEBS. Člen sovětské delegace Igor Ornatskij se v projevu zabýval rovněž některými aspekty ekonomického fóra, které ČSSR a další socialistické země navrhly svolat do Prahy. Zdůraznil, že toto fórum by poskytlo ojedinělou možnost komplexně projednat základní otázky celoevropské hospodářské spolupráce a hlouběji prozkoumat hlavní tendence a zvláštnosti ekonomického rozvoje Evropy a ukázat i jeho perspektivy. V souvislosti s hospodářskou přestavbou v SSSR sovětský delegát prohlásil, že na ekonomickém fóru v Praze by se už mohly její první výsledky promítnout v nových perspektivních formách stabilních a vzájemně výhodných ekonomických vztahů, jako je výrobní kooperace a vytváření smíšených podniků.

Týden ve světové ekonomice (27. 6. 1987)

Sérii jednání o finančních záležitostech zahájili ve středu ve Washingtonu ministři financí a představitelé ústředních bank tzv. skupiny sedmi předních kapitalistických zemí – USA, Japonska, NSR, Francie, Velké Británie, Itálie a Kanady. Zabývali se především vývojem po dohodě o stabilizaci devizových kurzů, uzavřené 22. února v Paříži, ale i průběhem úkolů vyplývajících z dohody o posílení koordinace hospodářské politiky podepsané v roce 1986. Shodli se na tom, že současné kurzy měn v zásadě odpovídají hospodářským základnám a že budou pokračovat v realizaci pařížské dohody. Nicméně zdůraznili, že je nezbytné vyvinout další úsilí o omezení nerovnováhy v zahraničním obchodu a udržení hospodářského růstu.

V této souvislosti přivítali nejnovější návrhy Japonska ke stimulaci ekonomiky a zvýšení dovozu. Přesto se japonská vláda ocitla pod palbou kritiky. V minulém týdnu totiž vyvrcholila „čipová válka“ Japonska se Spojenými státy, které v sobotu po bezvýsledném jednání s představiteli japonského ministerstva zahraničního obchodu a průmyslu oznámily, že s platností od 17. dubna uvalí 100procentní clo na dovoz elektronických výrobků v hodnotě 300 milionů dolarů. Tento krok je odvetou za porušení dohody o obchodu polovodiči z loňského roku, protože Japonsko prý neotevřelo svůj trh americkému zboží a vyváželo polovodiče za dumpingové ceny.